

ADATTÁR.

EGY ISMERETLEN PETŐFI-LEVÉL POZSONYBAN.

Egy hűséges tanítványom küldte nekem a minap a csehektől megszállott Pozsony egyetlen magyar ujságának, a *Nyugatmagyarországi Híradónak* 1921. okt. 26-iki számát (XXXIV. évf. 244. sz.), melyben dr. *Samarjay Emil* ügyvéd, atyjának, *Samarjay Károlynak* régi írásai közt talált Petőfi-levelet közöl. Minthogy Pozsonyból Csonka-Magyarországba könyvet, ujságot csak lopva lehet átcsempészni, a levél pedig több érdekes adatot tartalmaz, szükségesnek tartom (az ujságcikk után híven másolva) közzétenni, *Samarjay Emilnek* kísérő soraival egyetemben.¹

*

Míg birom s míg kedvem is van az ilyes dolgokhoz, üres óráimban, — ha ilyenek ugyan volnának, — különös szeretettel foglalkozom édesatyám hátrahagyott, terjedelmes magánlevelezésének a rendezésével. A minap ismét kezembe került egy iratcsomó, mely az 1840—1850-es évekből való. A szülők, testvérek, jóbarátok ismert kézírásai között feltűnt egy halvány-zöldes színű papírra, ismeretlen, de szép, finom vonásokkal irt levél, melynek épen felém tárt oldalán meglepetéssel olvasom ezt az aláírást: *Petőfi*. Eleinte azt gondoltam, hogy a költőnek valamely tisztelője rajongásból írta lapra nevét, majd kezembe véve az iratot, úgy láttam, hogy az egy kis nyolcadrét alakú négyoldalas levél s kezdődik ilyen megszólítással: «Te *Samarjay*!» A dolog kezdett érdekes lenni. Izgatottan végigfutottam az íráson s azt vettem ki belőle, amit különben édesatyámnak, id. *Samarjay Károlynak*, a közléséből is tudtam, hogy ő az 1840-es évek közepén, írói munkássága közben *többször érintkezett volt Petőfivel*. Az akkor — 1844-ben — 21 éves költő írta e levelet, a 23 éves *Samarjayhoz*. A benne megnyilatkozó hang oly eredeti, annyira *Petőfire* vall, hogy a levél hitelességéhez nem fér semmi kétség. Amellett oly kedves és őszinte, mint az csak *Petőfitől* telhetett ki. De szóljon a levél szövege, mely a következő:

Pest, aug. 10. 1844.

Te *Samarjay*!

Megbocsátok, (miután bocsánatot kérsz tőlem), hogy tegeztél leveledben; és én még csak oly udvarias sem leszek, hogy tőled viszont bocsánatot

¹ A levelet azóta újra kiadta a pozsonyi *Új Auróra* cz. almanach s onnan lenyomatta a *Magyarság* 1922. 67. száma. Ennek ellenére is közlöm itt e levelet, egyrészt mert folyóiratunknak ez az íve akkor már megvolt tördelve, másrészt mert e helyen könnyebben megtalálhatja az érdeklődő.

kérjek azon borzasztó vétkemért, hogy szinte tegezni merlek, (mint mingyárt amott a levél tetején láthatod), mely iszonyu vakmerenyre egyébiránt magad jogositál fel. — És ezzel legyen bevégezve a teről szóló história... de félre a tréfával.

A milly váratlanul jött, olly örömmel olvasám leveledet; mert én szeretlek. S hogy mingyárt, ugyszólván első, együttlétünkkor az Orczy-kertben nem borultam nyakadba, és nem kiálték fel illendő pathossal: «Tegezzük egymást, legyünk barátok!» stb., az csak azért történt: mert nekem az effélék iránt desperatus antipathiám van, s többet szeretek érezni, mint kimutatni. És azért most is fölötte csalóándol, ha netalántán aztat hiended hogy a következő lapon baráti érzelmeim sentimentalis kitöréseit olvashatandod. O nem! erről egy kukkot se... csak azt ismétlem még egyszer, hogy szeretlek.

A mit rám biztál, teljesíteni fogom, Frankenburgot megkérdezem, mit csinál verseiddel? (melylyeket, in parenthesi mondom, már eddig is inkább kiadhatott volna, mint holmi kétségbeejtő Szelestey- és Sujánszkyadákat... oh barátom, az ilyen költők az én megöli betűm, ezek gyilkolnak meg engem! Vörösmarty már valami öt hét óta nincs honn, s még azt sem tudom, mikor fog megjöni; mint hallom, most Pápán van. Ad vocem Vörösmarty! tudod-e, mi sorsa lesz verseimnek? Hanem ez egész história. A mint a tavasszal Debreczenből Pestre jöttem, (természetesen gyalog — az ut egyébiránt mulattató volt, mert a sár csak néhol folyt be csizmam szárán,) tehát a mint Pestre jöttem, verseimet, melylyeket még Debreczenben összeírtam, több helyen kínálgtám, hogy vegyék meg: mert pénzre volt szükségem, ha élni, s a mi több, becsületem föntartani akartam. Debr.-ben volt adósságom, s azt bizonyos időre le kellett fizetnem. Kínáltam tehát verseimet jobbra, balra, míg egy számár (különben literátor) az egész kötetért 60 váltó ftot ígért. Történetesen elmondom Vörösmartynak körülményemet, s ő azt mondja, hogy várjak, ha lehet, majd eszközöl valamit. És azt eszközölte, hogy verseimet a nemzeti Kör adja ki; s a költségek levonása után az egész jövedelem az enyém. Ezer példányban nyomják ki, s ha mind az ezer elkel a tiszta jövedelem mintegy 1500 váltó forintra fog menni. Ugyan a Kör küldött szét a casinóknak mintegy száz előfizetési ivet. A munka legfőlebb novemberre fog kijöni. Ha van ismeretség a pozsonyi fiatalok közt, tehát charlatánkodjál ügyemben, azaz nógasd őket, hogy előfizessenek. Tóth Lenczinél is van előfizetési iv. Hohó, de már borzasztó hosszú lesznek, mely hibába levélírásnál különben nagyon ritkán esem, mint tapasztalni fogod... igen ám! előre figyelmeztetek, hogy rendes és hosszú... szóval becsületes levélre tölem mennykö kevés kilátásod van; mert ahhoz nem értek, absolute nem!

Eddigi hallgatásodon fölötte csodálkoztam, s okát meg nem magyarázhatám... pótolod helyre, írv sokat, (én csak úgy köpöm a verseket), írv sokat mondom, s minél többet ollyfélét, mint az Atheneumban «a falu» volt.

Mikor ölelhet

barátod
Petöfi.

Miután leveled bevégzém, olvasám Vachotnak küldött verseidet. A magyar kard nagyon tetszik — csak a marklatán (s mint más versedben emlékszem szerelmi) s több effélékkel nem tudok megbarátkozni. Kerüld ezeket. A fecskékhez, úgy hiszem, már nem igen új gondolat, s illyesmi fordul elő benne: «chogyha hűtlen lesz, meghalok» stb. ez roppant sentimentalitás, s megvallom, ez nekem nem tetszik (a sentimentalitás t. i.). Tán nem szükség bocsánatot kérnem, hogy baráti őszinteséggel szóltam. Szeretnék veled élő szóval effélékről beszélni; papíron nem igen tudom magam kifejezni. Légy boldog!

Eddig a levél. Létezését édes atyám nekem soha sem említette. Lehet, hogy elfeledte, hisz oly régen íródott s gyermekeit a levél csak serdült korukban érdekelhette; lehet, hogy a levél utóirata feszélyezte. De nem hiszem. Bárhogy legyen, ma érdekel bir, azért nem rejtem véka alá. Olvasásák Petőfi tisztelői. Én meg eredetijét becses ereklyeként kegyelettel őrzöm a családi s egyéb emlékek közt.

Id. Samarjay Emil dr.

Eddig a pozsonyi újságcikk. A levél valódiságához kétség nem fér. Pozsonyi tanár koromban még személyesen ismertem Samarjay Károlyt, kinek ősz fejére tisztelettel tekintett az egész város, különösen a magyarság, melynek legerősebb oszlopa volt. (Samarjay szerkesztette a legelterjedtebb magyar nyelvtant németek számára: ő faragta egyik versében a «hadastyán» szót az «aggastyán» mintájára). Ismerem fiát, Samarjay Emilt, a nagytekintélyű ügyvédet s a pozsonyi társaság kiváló tagját. Samarjay neve nem fordul elő ugyan a Petőfi-életrajzokban, de az öreg úrról mindenki tudta, hogy Petőfit személyesen ismerte. Természetes, hogy a levél eredeti kézírata szolgálja legfőbb bizonyítékul, de egyelőre be kell érünk az, úgy látszik, igen hű másolattal. Tartalmi tekintetben teljesen összevág Petőfinek Tárkányihoz intézett 1844. ápr. 28-i, Pákhhoz írt ápr. 15-i, és Dömökhöz írt októberi levelével, különösen az utóbbival egyezik némely fordulatban, pl. a levélírástól való irtózás hangoztatásában. Bár lényegileg nem tartalmaz új adatot, néhány apró részlettel hozzájárul annak a Petőfire nézve döntő időnek képéhez, mikor Pesten álláshoz, pénzhez és névhez jut. A «becsület»-re való célzás a Pákhnál lévő 150 frtnyi adósságra vonatkozik. Vörösmarty az időben a fejérmegyei Szentágotán nyaralt s mint júl. 16-i (egyidőben Toldyhoz és Vachott Sándorhoz írt) leveléből kiténik, ép aug. 10-re, mikor Petőfi a maga levelét írta, ígérkezett haza. A levélben említett aláírási ív hű másolatát l. Irod. 1917, 317. A levél hangja, stílusa is jellemzően Petőfi-es. Addig is, míg az eredeti kézírásból véglegesen meggyőződhetünk a levél valódiságáról, e levelet bizvást besorozhatjuk Petőfi írásai közé.

TOLNAI VILMOS.